

Edward Skrętowicz

Wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku w postępowaniu karnym

Palestra 18/7(199), 83-87

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wania wyroku skazującego, który w społecznej opinii, na ogół tolerancyjnej wobec sprawców eutanazji⁴⁶, uchodziłby za niesprawiedliwie surowy. Poza warunkowym zawieszeniem wykonania kary (art. 73), dopuszczalne jest tu nadzwyczajne jej złagodzenie i wymierzenie kary pozbawienia wolności od 3 miesięcy, kary ograniczenia wolności lub grzywny (art. 57).

⁴⁶ Adam Podgórecki (Patologia życia społecznego, Warszawa 1969, s. 77) podaje, że z 1601 uczestników ankiety jedynie 26,8% potępiło śmiertelne uspienie nieuleczalnie chorego na jego prośbę, a jeszcze mniej, bo 22%, uważało, że należy karać za to.

EDWARD SKRĘTOWICZ

Wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku w postępowaniu karnym

Autor omawia instytucję wniosku strony o sporządzenie uzasadnienia wyroku w postępowaniu karnym uważając, że nie jest ona tylko wyrazem prawa strony do otrzymania motywów pisemnych wyroku, ale także „wstępnym warunkiem” uprawniającym stronę do wniesienia rewizji. Dopuszcza prawo do składania tego wniosku przez organy administracji państwowej, które w postępowaniu uproszczonym mają uprawnienia oskarżycieli publicznych (szczególnych) przed sądem powiatowym. Przychyla się również do poglądu, że dopuszczalne jest protokolowanie ustnych motywów.

I

Nowela z dnia 28.III.1958 r.¹ do kodeksu postępowania karnego z 1928 r. zniósł obowiązek natychmiasowego pisemnego uzasadniania wyroków, nie przywracając jednocześnie znanej temu kodeksowi (do roku 1952) instytucji tzw. zapowiedzi rewizji. Głównym powodem zniesienia obowiązku natychmiasowego pisemnego uzasadniania wyroków była troska ustawodawcy o stworzenie warunków zapewniających podniesienie poziomu tych uzasadnień i usprawnienie pracy sądów². Od tego czasu,

¹ Dz. U. Nr 18, poz. 76.

² Por. A. Ferenc: Wniosek strony o sporządzenie uzasadnienia wyroku w postępowaniu karnym, „Biul. Gen. Prok.” 1962, nr 9—12, s. 25 i nast. oraz tegoż autora: Rewizja strony w procesie karnym, Warszawa 1973, s. 17 i nast. i Glosa do uchwały składu siedmiu sędziów SN z dnia 29.IV.1970 r. VI KZP 2/70, OSPiKA 1970, zesz. 9, s. 369—371.

tj. od roku 1958, sporządzeniu na piśmie i ogłoszeniu podlegała w myśl art. 337 i 338 k.p.k. z 1928 r. tylko „sentencja wyroku”³, a sporządzenie uzasadnienia na piśmie było uzależnione od wniosku strony złożonego w określonym przez ustawę terminie. W k.p.k. z 1969 r. instytucja ta została uregulowana w art. 370 w sposób podobny do dotychczasowego⁴.

II

Umieszczenie przepisu art. 370 w rozdziale 38 kodeksu zatytułowanym „Wyrokowanie” może tylko pozornie sugerować, że przepis ten nie jest związany z przepisami dotyczącymi postępowania odwoławczego, a głównie rewizji. Zdaniem M. Cieślaka⁵ powiązanie to wynika nie tylko z cyt. art. 370 § 1 zd. 2 k.p.k., w myśl którego „sporządzenie uzasadnienia z urzędu nie zwalnia strony od składania wniosku o sporządzenie uzasadnienia”, ale także — *a contrario* — z przepisu art. 393 § 2 k.p.k. Strona zatem, która nie złożyła ani wniosku o uzasadnienie wyroku, ani rewizji w terminie określonym w art. 370, traci z upływem tego terminu prawo do wniesienia rewizji. Przepis ten ma zastosowanie do wszystkich stron procesowych. Słusznie więc Sąd Najwyższy przyjął w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 29.IV.1970 r. VI KZP 2/70⁶, że prawo powoda cywilnego do wniesienia rewizji (art. 396 k.p.k.) jest także uzależnione od uprzedniego złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku w terminie określonym w art. 370 § 1 k.p.k.

Wniosek taki jest nie tylko wyrazem prawa strony do otrzymania motywów pisemnych wyroku (niezależnie od tego, czy ma gravamen do złożenia rewizji), ale jest także wstępnym warunkiem⁷ uprawniającym stronę do wniesienia rewizji. Nie oznacza to wcale, że strona domagająca się sporządzenia uzasadnienia wyroku musi wnieść ten środek odwoławczy.

III

Wspomniałem już wyżej, że podmiotami uprawnionymi do złożenia tego wniosku są strony. Względy celowości przemawiają za tym, aby pojęcie „strony” tłumaczyć szeroko i obejmować nim także obrońców i pełnomocników stron. Wynika to także z istoty pełnomocnictwa i obrony. Wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku może strona złożyć samodzielnie niezależnie od tego, czy ma obrońcę (lub pełnomocnika). Jeżeli zaś wniosek taki nie został sporządzony osobiście przez oskarżonego, ale

³ Kodeks z 1969 r. znosi pojęcie „sentencja wyroku”.

⁴ Podobieństwo nie jest zupełne. Zwraca na to uwagę M. Cieślak w głosie do cyt. uchwały SN VI KZP 2/70, PiP 1971, nr 1, s. 179—180.

⁵ M. Cieślak w cyt. wyżej w przyp. 4 głosie, s. 180.

⁶ OSNKW 1970, nr 6, poz. 55 (uchwała ta została wpisana do księgi zasad prawnych). Odmienne poglądy wyrażają: A. Ferenc (w cyt. wyżej w przyp. 2 głosie) i Z. Młynarczyk (w głosie do tej samej uchwały, NP 1970, nr 11, s. 1700), którzy przyjmują, że art. 396 § 1 i 2 k.p.k. jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 393. Autorzy ci uważają, że brak takiego wniosku nie wpływa na uprawnienie powoda cywilnego do wniesienia rewizji.

⁷ Por. A. Kaftal: Glosa do cyt. wyżej w przyp. 4 uchwały SN VI KZP 2/70, NP 1970, nr 11, s. 1704 oraz tegoż autora: System środków odwoławczych w polskim procesie karnym, Warszawa 1972, s. 215—216.

w jego imieniu sporządził go ustanowiony przez niego obrońca lub obrońca z urzędu, to w myśl orzeczenia SN⁸ „otwiera” on termin do wniesienia rewizji zarówno dla obrońcy jak i oskarżonego osobiście. Termin ten liczy się od daty doręczenia obrońcy odpisu wyroku z uzasadnieniem.

Przepisy kodeksu nie pozbawiają zd. m. organów administracji państwowej (jak np. PIH, PIS)⁹ prawa do składania tego wniosku. Organy te w postępowaniu uproszczonym mają wszystkie prawa oskarżyciela publicznego (szczególnego) przed sądem powiatowym. Stąd też budzić musi wątpliwość uchwała SN z dnia 21.I.1971 r. VI KZP 68/70¹⁰, według której organy te (PIH) mogą w postępowaniu sądowym wykonywać tylko te czynności, które polegają na wnoszeniu i popieraniu oskarżenia, natomiast nie są one uprawnione ani do wnoszenia rewizji, ani do występowania przed sądem drugiej instancji, ani też do złożenia na podstawie art. 370 k.p.k. wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku na piśmie. Przeciwnie wnioski o uzasadnienie wyroku nie jest niczym innym jak kontynuacją oskarżenia przed tym samym sądem, czyli sądem powiatowym. Z przyjętej przez k.p.k. konwencji terminologicznej wynika, że na treść terminu „popieranie” oskarżenia składa się ogół czynności, przy pomocy których oskarżyciel — po wniesieniu oskarżenia — dąży bezpośrednio do udowodnienia winy oskarżonemu oraz do uzyskania wyroku skazującego i należytego wymiaru kary. Pogląd ten, jak podkreśla J. Smoleński¹¹, znajduje także potwierdzenie w zestawieniu art. 421 k.p.k. z art. 35 § 2 k.p.k., albowiem w ostatnim z tych przepisów jest mowa o „prawie wykonywania czynności oskarżyciela publicznego”, przysługującym nie tylko prokuratorowi, ale także innym organom w granicach ustawowego upoważnienia. Jeżeli więc art. 421 k.p.k. przyznaje (w postępowaniu uproszczonym) organom administracji państwowej prawo „wnoszenia i popierania oskarżenia”, to z tego wynika również, że „popieranie” oskarżenia należy rozumieć jako określenie odnoszące się do ogółu czynności oskarżycielskich, wykonywanych zarówno przez prokuratora jak i przez innych oskarżycieli publicznych — z tym tylko zastrzeżeniem, że dla tych ostatnich wyłącznie przed sądem I instancji. Słuszny natomiast wydaje się pogląd S. Waltosia¹², według którego organy te nie mają prawa do wnoszenia rewizji, gdyż czynność ta, choć dokonuje się jej przed sądem powiatowym, otwiera postępowanie odwoławcze, które będzie toczyć się przed sądem II instancji, a tam nie ma już postępowania uproszczonego.

IV

Forma wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku musi być pisemna, strona zaś powinna wyraźnie wskazać w treści tego wniosku — zgod-

⁸ Por. postanowienie SN z dnia 14.XI.1972 r. V KRN 437/72, OSNKW 1973, nr 4, poz. 52.

⁹ Wymienione w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 6.XII.1969 r. (Dz. U. Nr 37, poz. 322), wydanym na podstawie art. 421 k.p.k.

¹⁰ OSPiKA 1971, nr 12, poz. 239 z krytyczną glosą S. Waltosia (tamże). Por. także: W. Daszkiewicz: Oskarżyciel publiczny w postępowaniu uproszczonym, NP 1971, nr 11, s. 1609 i nast.; S. Waltoś: Postępowania szczególne w procesie karnym, Warszawa 1973, s. 142—143. Uchwałę tę aprobuje A. Ferenc: Rewizja (...), jw., s. 19.

¹¹ J. Smoleński: Głosa do cyt. uchwały SN VI KZP 44/70 i VI KZP 68/70, PiP 1972, nr 6, s. 166—167.

¹² S. Waltoś: Postępowania szczególne (...), jw., s. 143.

nie z wymaganiami stawianymi pismom procesowym — że chce uzyskać uzasadnienie wyroku w konkretnej sprawie.

Następnym warunkiem skuteczności omawianego wniosku jest złożenie go w terminie zawitym 7 dni od daty ogłoszenia wyroku, a gdy chodzi o oskarżonego pozbawionego wolności, który nie ma obrońcy i który nie był obecny podczas ogłoszenia wyroku — termin ten biegnie od daty doręczenia mu wyroku (art. 370 § 2 k.p.k.). Wniosek złożony po upływie tego terminu jest bezskuteczny (art. 107 § 2 k.p.k.)¹³. Słuszny wydaje się pogląd¹⁴, że jeżeli wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku na piśmie został złożony po terminie albo przez osobę nieuprawnioną, to prezes sądu I instancji (przewodniczący wydziału) odmawia przyjęcia wniosku). Na takie zarządzenie, jako zamykające drogę do wydania wyroku (sądu rewizyjnego), przysługuje osobie składającej wniosek — na zasadzie art. 409 i 414 k.p.k. — zażalenie.

W razie stwierdzenia, że wniosek o sporządzenie uzasadnienia został przyjęty po terminie, jak również w wypadku niezasadności przywrócenia terminu do złożenia takiego wniosku sąd rewizyjny — na podstawie art. 379 k.p.k. — pozostawia rewizję bez rozpoznania, jako niedopuszczalną z mocy ustawy¹⁵.

v

Prawidłowo złożony wniosek powoduje, że sąd ma obowiązek sporządzić uzasadnienie wyroku w terminie instrukcyjnym 7 dni (od daty złożenia tego wniosku) i doręczyć wyrok z uzasadnieniem tej osobie, która złożyła wniosek (art. 371 § 2 k.p.k.).

Może tu powstać pytanie, czy obrońcy z urzędu oskarżonego pozbawionego wolności należy doręczyć wyrok z uzasadnieniem, jeżeli wniosek o sporządzenie na piśmie uzasadnienia wyroku złożył w trybie art. 370 § 1 k.p.k. tylko oskarżony. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 15.XI.1973 r. IV KZP 36/73¹⁶ dał na to odpowiedź twierdzącą przyjmując, że w razie złożenia takiego wniosku wyłącznie przez oskarżonego sąd z o b o w i ą z a n y jest do doręczenia wyroku z uzasadnieniem również obrońcy oskarżonego pozbawionego wolności. Chodzi tu o stosunek art. 126 k.p.k. do art. 371 § 2 k.p.k. Przepis art. 371 § 2 k.p.k. jest przepisem, o którym mówi art. 126 k.p.k. (w słowach: „orzeczenia, zarządzenia, zawiadomienia oraz odpisy, które ustawa nakazuje doręczać stronom, należy doręczać również obrońcy oskarżonego pozbawionego wolności (...)\"). Stosunek wzajemnego uzupełnienia się art. 126 k.p.k., jako ogólnego, oraz przepisu art. 371 § 2 k.p.k. jest więc oczywisty.

¹³ Przy obliczaniu terminu do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie uzasadnienia wyroku mają zastosowanie ogólne przepisy dotyczące terminów (art. 107 i nast. k.p.k.). Na marginesie należy tu wspomnieć, że złożenie takiego wniosku przed ogłoszeniem wyroku nie wywiera żadnych skutków prawnych.

¹⁴ Kodeks z 1969 r. nie przewiduje wyraźnie „przyjęcia” lub „odmowy przyjęcia” tego wniosku, tak jak to wyraźnie stanowił art. 337 § 3 k.p.k. z 1928 r. (po noweli z 1958 r.). W tej kwestii por. A. Ferenc: Rewizja (...), jw., s. 20 oraz Komentarz do k.p.k. (praca zbiorowa), Warszawa 1971, s. 437.

¹⁵ Por. uchwałę SN z dnia 19.XII.1973 r. VI KZP 44/73, „Biul. SN” 1974, nr 1, poz. 20.

¹⁶ „Biul. SN” 1973, nr 12, poz. 208.

VI

. Na zakończenie tych kilku uwag, pisanych głównie pod kątem praktyki sądowej, pragnę jeszcze zasygnalizować kwestię ogólniejszą, a mianowicie, czy *de lege ferenda* należy postulować obowiązkowe uzasadnianie wszystkich wyroków, czy też utrzymać w tym względzie stan obowiązujący w tej chwili.

Nie muszę w tym miejscu uzasadniać znaczenia i potrzeby pisemnego uzasadniania wyroku. Wspomnę tylko, że częstym argumentem przemawiającym za koniecznością uzasadniania z urzędu każdego wyroku jest przekonanie społeczne o słuszności takiego orzeczenia, które ujawnia motywy, jakimi się sąd kierował przy rozstrzygnięciu kwestii odpowiedzialności oskarżonego. Ponadto motywy pisemne wyroku mogą mieć znaczenie dla przyszłego procesu cywilnego czy dyscyplinarnego itp.¹⁷. Uzasadnienie wyroku jest dokumentem sprawozdawczym z tego, co było rozważane w toku narady nad wyrokiem. Skróconą część tego powinny zawierać ustne motywy wyroku (art. 366 § 2 k.p.k.). Znaczenie wychowawcze ustnych powodów rozstrzygnięcia jest wielkie i dlatego niedopuszczalne jest ich niedocenianie. Ustawodawca nie żąda protokolowania ustnych motywów, ale też nie jest temu przeciwny. Jak podkreśla M. Szerer¹⁸, ustawa procesowa nie zwalnia sądu od tej czynności i dlatego — zdaniem tego autora — Sąd Najwyższy¹⁹ niesłusznie przyjął, iż ustne przytoczenie najważniejszych powodów ogłoszonego wyroku stanowi czynność sądową, „od protokolowania której sama ustawa zwalnia sąd”. M. Cieslak²⁰, aprobuując stanowisko SN, widzi dwa powody zbędności za protokolowania ustnych motywów wyroku, a mianowicie:

1) mniejszą wartość rzeczową w stosunku do pisemnego uzasadnienia oraz

2) fakt, że sędzia podaje je „nie tyle dla stron, ile dla publiczności”.

Wydaje się jednak, że skoro motywy te mają dawać skrót tego rozumowania, którym kierował się sąd, to rację ma M. Szerer²¹ twierdząc, że chodzi tu nie o zaprotokolowanie faktu, iż przewodniczący czegoś nie powiedział, ale o stwierdzenie konkretnego szczegółu, który przewodniczący powiedział.

Należy więc postulować, żeby w protokołach rozprawy głównej podawać zawsze najistotniejsze powody, które zaważyły na treści orzeczenia. Jak słusznie zauważają autorzy komentarza do k.p.k.²², trzeba się liczyć z tym, że ustne motywy mogą być przez strony lub publiczność notowane, stenografowane lub nagrywane na taśmę magnetofonową. Na sprzeczność zachodzącą pomiędzy motywami ustnymi a pisemnymi mogą się one później powoływać w rewizji, sąd odwoławczy zaś powinien także i tę kwestię kontrolować.

¹⁷ Por. S. Waltoś: Glosa do cyt. wyżej w przyp. 10 uchwały SN VI KZP 68/70, OSPiKA 1971, nr 12, s. 533. Obowiązek uzasadnienia wyroku z urzędu znają m.in. procedury karne: RSFR, NRD i Belgii.

¹⁸ M. Szerer: Glosa do wyroku SN IK 568/61, OSPiKA 1965, nr 5, s. 217 i nast.

¹⁹ Por. wyrok SN z dnia 12.XI.1962 r. I K 568/61, NP 1963, nr 5.

²⁰ W glosie do cyt. wyżej w przyp. 19 wyroku, NP 1963, nr 5, s. 600 i nast.

²¹ M. Szerer: op. cit., s. 218.

²² Komentarz do k.p.k. (praca zbiorowa), 1971, s. 434.